

англійської мови на українську, уникати дослівного перекладу і слідкувати за тим, щоб україномовний текст зберігав зв'язність, якої можна досягти шляхом перестановки членів речення, граматичної заміни частин мови, перифразу тощо.

ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

І.А. Сидоренко

викладач

Національний технічний університет України «КПІ»

Міжнародну нормативно-правову документацію як зразок офіційно-ділового стилю вивчено недостатньо, незважаючи на те, що кількість міжнародних документів все більше зростає, як і потреба у їх вивченні та якісному відтворенні.

Мовною базою міжнародної документації є загальновживана лексика нейтрального пласта, яка поєднується зі спеціальною та термінологічною лексикою, а також скороченнями, аббревіатурами, не асимільованими латинськими та французькими вкрапленнями. Під час використання такої лексики у контексті документів відбуваються звуження її семантичного діапазону, звільнення від частини існуючих значень, видозміна їх аж до виникнення нових.

Процентний склад кожного лексичного шару не є однаковим. Якщо загальновживана лексика складає більшість елементів тексту, то спеціальна представлена в меншій кількості. До неї можна віднести назви організацій, закладів, органів, процедур, посадових осіб, посад, назв документів, їх частин, а також так звану ситуативну лексику.

Термінологія як основна одиниця спеціальної лексики змінюється залежно від тематики організації, її профілю та питань, що розглядаються. Але отримавши офіційне закріплення в багатьох випущених в світ документах, а

також в спеціальних словниках та глосаріях, терміни та термінологічні звороти в незмінному вигляді переходять із тексту в текст.

Суспільно-політична лексика наряду зі спеціальною відіграє важливу роль в наданні документам як зразку офіційно-ділового стилю “домінуючого колориту”. При цьому слід підкреслити значення спеціальної лексики. До спеціальної лексики відносимо спеціальні та фразові стандарти, лексику, пов’язану зі сторонами договору, укладанням та існуванням договору, зокрема договірну лексику, тобто частотні лексичні одиниці, які сприяють реалізації теми домовленості, латинські та французькі словосполучення. Словосполучення, до складу яких входить лексика домовленості, стандартизуються в текстах, набувають клішованого характеру і творять спеціальну фраземику міжнародних документів.

Існує явно виражена тенденція зберігати незмінний набір лексичних віх певних ситуацій, в чому можна вбачати один з проявів консерватизму стилю. Будучи стержневими, вони несуть основне лексичне навантаження, складаючи змістовий каркас всієї фрази (ситуації). Той факт, що мові документів не притаманні синонімічність та різноманітність мовних засобів, призводить до високої частотності вживання одних і тих лексичних одиниць.

В лексиці міжнародних договорів існує значна кількість слів, які вживаються у значенні, властивому їм лише у цих текстах. Деякі з цих лексем набувають нового значення, незафіксованого лексикографічними джерелами. Інші слова, у перекладі українською мовою, перекладачі замінюють певними фіксованими відповідниками, закріпленими за конкретним англійським словом, що є свідченням ідіоматичної стандартизації.

Деякі латинські слова і вирази входять до складу англійських словосполучень. У таких випадках, в українських відповідниках може мати місце збереження латинського слова або виразу, його транслітерація чи переклад.

Досить широко в міжнародній документації представлені скорочення складних лексичних одиниць. В цілому, тут представлені всі види скорочень з огляду на широку тематику організацій.

В українській мові спостерігається два способи передачі скорочень документах міжнародних організацій:

- 1) транслітерація аббревіатури;
- 2) утворення скорочення від української еквівалентної назви.

Лексика міжнародних договорів кількісно обмежена, спостерігається тенденція до замкнутості, використання уніфікованого набору лексем і структур, що є проявом консервативності стилю. Для мови договорів не типове вживання неологізмів, а використання синонімів обмежене, оскільки вони можуть створити ефект двозначності.

В залежності від типу документу текстовий матеріал документу здобуває ту чи іншу форму організації. Цей факт стає вирішальним при відборі мовних засобів. Отже, при перекладі документів необхідно зберігати не тільки змістовий бік, але й відбирати структури, найбільш близькі до структур в тексті оригіналу як з точки зору синтаксису, так і граматичних конструкцій.

Можна виділити наступні лексичні трансформації, що застосовуються для перекладу нормативно-правових документів: транскрипція, транслітерація, генералізація значення слова, конкретизація значення слова, додавання слова, вилучення слова, заміна слова однієї частини мови на слово іншої, калькування.

Застосування конкретизації значення слова можна представити на прикладі наступних одиниць: *body* - *установа*

Для точнішої передачі значення вихідної назви нерідко у перекладі вживаються додаткові слова, відсутні у англійській мові: *asylum state* – *державна, що надає притулок*

Трансформація заміни слова однієї частини мови на слово іншої частини мови застосовується коли збереження частиномовної характеристики слова, що перекладається, призводить до порушення граматичних норм мови перекладу: *ambassadorial level* – *рівень посла*

Багато словосполучень в міжнародній документації практично являють собою кальки. Ця лексична трансформація є найчастотнішою у порівнянні з іншими лексичними трансформаціями: *Cold War – Холодна війна*

В міжнародних нормативно-правових документах досить часто зустрічаються не перекладені латинські вкраплення. Як правило, це досить відомі та поширені латинські вирази, які не вважають за доцільне перекладати, а лише машинально переносять в текст документу в оригінальному вигляді.

Українській мові притаманна більша конкретність, аніж англійській, і тому завдання полягає в тому, щоб знайти найбільш прийнятний варіант для норм української мови. Таку тенденцію можемо спостерігати у випадку перекладу міжнародної документації, де лідируюча позиція серед лексико-граматичних трансформацій належить саме компенсації: *agenda – порядок денний*.

Представимо використання компресії на прикладі наступного словосполучень: *act of arbitrary rule – акт сваволі*.

Синтаксична та семантична структура речень документів є складною, тут домінують складні синтаксичні єдності та дієслівні форми. Все це змушує перекладача шукати таку трансформацію, яка б правильно передавала не тільки граматичний зміст документу, а й його прагматичне навантаження.

Для міжнародної документації, найбільш характерним є використання функціональної заміни при перекладі присудка: *A person empowered to act as temporary head ... – Особа, уповноважена для тимчасового керівництва ...*

Перестановка компонентів використовується у випадках неспівпадіння традицій актуального членування речення в вихідній мові та мові перекладу і є однією із провідних при перекладі міжнародної документації:

This Constitution shall remain open for signature in the Archives of the Government of the United Kingdom - цей Статут здається на зберігання до архіву уряду Сполученого Королівства, де він залишається відкритим для підписання.

Література:

1. Калюжная В.В. Стил ь англоязычных документов международных организаций. – К.: Наук. Думка, 1982 – С. 20-56.
2. Зарума-Панських О.Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структурні, семантичні та дискурсні особливості. Автореферат дисертації на здобуття ступеня філологічних наук. – Львів, 2001 – С. 4-19.
3. Казакова Т.В. Практические основы перевода. Учебное пособие. – СПб.: Лениздат; Издательство «Союз», 2002. – С. 200-230.

TYPOLOGICAL ANALYSIS OF TRANSLATION TRANSFORMATIONS

А.В. Уманець

доцент, кандидат філологічних наук,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Actualization of potential grammatical meanings typical of different language types, and verbalization of various conceptual matters as a result of cognitive modeling mechanisms at the lingual or paralingual levels of two different languages reflect some models in the theory of translation: denotational, semantic and transformational. The most popular translation model is denotational which implies referential peculiarities of language signs. Semantic model treats the plane of content of language signs. Transformational model considers an infinite number of transforms generated from a finite number of nucleus structures.

As a key problem of any communication consists in considering a hierarchy within text semantics and its pragmatic content [5, с. 47], the problems of intra- and interlingual translation, inter-semiotic and interpreting translation, adequate translation, and the notion of equivalency have been widely studied nowadays [1; 2; 5-7].

Due to a great number of works covering different aspects of translation theory and practice (i.e. historiography of translation trends, methods and research